

Yaygın Anksiyete Bozukluğu Tanılı Mevsimlik Tarım İşçilerinde Anksiyete ile İlişkili Faktörlerin İncelenmesi

Investigation of the Factors Associated With Anxiety In Seasonal Agricultural Workers With Generalized Anxiety Disorder

Mehmet Hamdi Örum¹, Gökçe Mart², Mehmet Mart³

¹*Tıp Doktoru, Uzman Dr., Psikiyatri, Kahta Devlet Hastanesi, Adıyaman, Türkiye, mhorum@hotmail.com, 0000-0002-4154-0738

²Tıp Doktoru, Uzman Dr., Psikiyatri, Kahta Devlet Hastanesi, Adıyaman, Türkiye, gokcekar91@gmail.com, 0000-0002-3053-8931

³Tıp Doktoru, Uzman Dr., Psikiyatri, Adıyaman Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Adıyaman, Türkiye, mehmetmart89@gmail.com, 0000-0001-5055-9951

Geliş tarihi/Received : 10.11.2020

Kabul tarihi/Accepted: 26.11.2020

Yayın tarihi/Published: 15.12.2020

ÖZET

Mevsimlik tarım işçiliğinde (MTİ) sosyal ve ekonomik sorunlar bireysel sorunlarla karşılıklı etkileşim içindedir. MTİ ile ilişkili sorunlar bireylerde anksiyete belirtilerinin ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu çalışmada, yaygın anksiyete bozukluğu (YAB) tanısıyla takip edilen hastalardan MTİ yapanların anksiyete ve ilişkili faktörlerinin sosyodemografik veriler ışığında incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kesitsel tipte bir araştırmadır. Araştırmanın evrenini, Adıyaman Kahta Devlet Hastanesi psikiyatri polikliniğinde YAB tanısıyla takip edilen 18-59 yaş arası MTİ yapan kadın ve erkekler oluşturmaktadır. Hastaların işlevsellik düzeyleri Global Değerlendirme Ölçeği (GAS) ile anksiyete düzeyleri Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri (STAI) ile ölçülmüştür. Çalışmada 22 kadın 22 erkek olmak üzere 44 hastanın verileri incelenmiştir. Ortalama yaş, eğitim durumu, medeni durum, ek psikiyatrik ve tıbbi hastalık açısından kadın ve erkek olguların benzer olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Kadınlar YAB tanısını daha erken yaşta almışlardır ($p = 0,048$). Korelasyon analizinde, GAS ve STAI arasında anlamlı bir negatif korelasyon olduğu ($r = -0,942$; $p < 0,001$); bir yılda MTİ'de geçirilen süre ile GAS ($r = -0,899$; $p < 0,001$) ve STAI ($r = 0,967$; $p < 0,001$) arasında anlamlı korelasyonlar olduğu görülmüştür. Bu çalışma, bir yıllık süre içerisinde MTİ'de geçirilen süre ile klinik skorlar arasında anlamlı korelasyonlar olduğunu göstermektedir. Sonuçlarımızın halk sağlığı alanındaki uygulamalara fayda sağlayacağı düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Anksiyete, mevsimlik tarım işçiliği, yaygın anksiyete bozukluğu

ABSTRACT

Social and economic problems in seasonal agricultural work (SAW) are in interaction with individual problems. Problems associated with SAW may cause anxiety symptoms in individuals. In this study, it was aimed to examine the anxiety and related factors of those who had SAW among patients who were followed up with a diagnosis of generalized anxiety disorder (GAD) in the light of sociodemographic data. The research is a cross-sectional study. The population of the study is composed of males and females aged 18-59 years who were followed up with a diagnosis of GAD in the psychiatry outpatient clinic of Adıyaman Kahta State Hospital. Functioning levels of the patients were measured with the Global Assessment Scale (GAS) and their anxiety levels with the State-Trait Anxiety Inventory (STAI). The data of 44 patients, 22 females and 22 males, were analyzed in the study. It was observed that male and female cases were similar in terms of age, educational status, marital status, additional psychiatric and medical illnesses ($p < 0.05$). Females were diagnosed with GAD at an earlier age ($p = 0.048$). In correlation analysis, it was found that there is a significant negative correlation between GAS and STAI ($r = -0.942$; $p < 0.001$); significant correlations were observed between the time spent in SAW in one year and GAS ($r = -0.899$; $p < 0.001$) and STAI ($r = 0.967$; $p < 0.001$). This study shows that there are significant correlations between the time spent in SAW within a year and clinical scores. It is thought that our results will benefit applications in the field of public health.

Keywords: Anxiety, seasonal agricultural work, generalized anxiety disorder

GİRİŞ

Kırsal alanlardaki çiftçilerin farklı nedenlere bağlı olarak topraklarının azalması ve kendilerine yetersiz hale gelmesi bu insanları geçimlerini sağlamak amacıyla kendi bölgelerinde ya da farklı bölgelerde ücret karşılığında işçilik yapmaya yönlendirmektedir (Şimşek ve Koruk, 2009). Genelde tarımla uğraşan ve kalifiye olmayan bu insanların çoğunluğunu basit işlerde çalışan niteliksiz mevsimlik tarım (MT) işçileri oluşturmaktadır (Havlioğlu ve Koruk, 2013). Sosyal bilimler alanlarında MT işçileri ile ilgili çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların çoğunluğu MT işçilerinin sosyal ve ekonomik durumlarını saptamak için iş amacıyla gittikleri ortamlarda yapılan alan çalışmalarından oluşmaktadır (Akbiyık, 2011; Görücü ve Akbiyık, 2010). Mevsimlik göçe katılanlardan niteliksiz tarım işçisi durumunda olanlar basit sulama işleri, pamuk ve mısır çapası, kayısı, fındık ve narenciye gibi ürünlerin toplanması ve çeşitli ürünlerin hasadından doğan işgücü talebini kapatırlar (Özbekmezci ve Sahil, 2004). MT işçiliğinde (MTİ) çalışabilecek yaşa ulaşmış, kadın, erkek ve çocuklar yer almaktadır. MT işçileri “yerel” ve “gezici” olmak üzere ikiye ayrılırlar. Yılın belirli bir kısmını gezici olarak geçiren MT işçilerinin belirli bir ikamet yerleri bulunmamaktadır. Bu nedenle devamlı gelir sağlayacakları bir işleri olmadığından bu kişiler genellikle kazandıkları ile ancak hayatlarını idame ettirebilmekte ve hayatlarının sonuna kadar bu şekilde yaşamaktadır (Yiğit, Çiçek ve Öztürk, 2017). Türkiye genelinde yapılan bir araştırmaya göre, mevsimlik tarım işçilerinin %53,1’inin Güneydoğu Anadolu Bölgesi kökenli olduğu saptanmıştır (Gülçubuk, Karabıyık ve Tanır, 2003). Adıyaman da Güneydoğu Anadolu bölgesinde yer alan bir ildir ve Kahta ilçesi 120 binin üstündeki nüfusuyla Adıyaman’ın en büyük ilçesidir (<http://www.adiyaman.gov.tr/nufus-bilgileri>). Adıyaman, uzun yıllar boyunca dışarıya işçi verme açısından ilk akla gelen illerden biri olmuştur. Son yıllarda azalmış olmakla birlikte Adıyaman’daki MT işçiliği halen devam etmektedir (Tabcu, 2015).

Adıyaman kökenli olup MTİ için dışarıya göç eden ya da gezici MTİ yapan kişilerin de tıpkı diğer bölgelerden köken alan işçiler gibi çeşitli sorunları bulunmaktadır (Akbiyık, 2011; Tabcu, 2015). Mevsimlik çalışarak hayatlarını idame ettirmek durumunda olan işçilerin karşılaştıkları sorunlar çok çeşitli olmakla birlikte; ücretler, ulaşım, barınma, eğitim, sağlık ve çalışma ilişkileri ile sosyal güvencesizlik mevsimlik tarım işçileri açısından ivedilikle çözülmesi gereken problemler arasında yer almaktadır (Görücü ve Akbiyık, 2010). Sosyal ve ekonomik sorunlar çoğunlukla bireysel sorunlarla birliktedir ve karşılıklı etkileşim halindedir. Bazen bireysel sorunlar kişilerin iş gücü kaybına neden olup sosyoekonomik sorunlara neden olurken bazen de sosyoekonomik sorunlar kişilerin bireysel, fiziksel ve psikolojik sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Bu iki durumun birbirinden bağımsız bir şekilde başlaması ve birlikte daha büyük bir sorun olarak karşımıza çıkması da muhtemeldir (Weinberg, Stevens, Duinhof ve Finkenauer, 2019; Farah, 2017). Bu alanda sosyal bilimler tarafından yapılan çalışmalar daha çok yaşam kalitesi üzerine odaklanmaktadır. Havlioğlu ve Koruk’un (2013) gezici MT işçilerini esas alarak yaptıkları çalışmada kadın cinsiyetin yaşam kalitesindeki azalmayla daha fazla ilişkili olduğu bildirilmiştir. Yine çalışmalar okul çağındaki çocukların eğitimlerinin aksamasını da yaşam kalitesindeki azalmayla ifade etmişlerdir (Havlioğlu ve Koruk, 2013; Şimşek ve Koruk, 2009; Bekir ve Aydın, 2014). Bu çalışmalar tanı alan belli bir grup üzerinde gerçekleştirilmemiştir. Hastalık ise, dışarıdan tıbbi yardım almayı gerektiren durumları ifade eder (Rogers, 2003). Yaşam kalitesindeki azalma; depresif belirtiler, uyku sorunları ve anksiyete artışı gibi psikiyatrik belirtilerle birlikte olabilir (Sagayadevan vd., 2018). Literatürde psikiyatrik hastalığı olan mevsimlik tarım işçilerinin anksiyete belirtilerini ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Anksiyete, bir tehdit ya da tehlike durumunda herkeste ortaya çıkabilen doğal bir tepkidir. Performans ve sınavlar, ailevi ve maddi problemler anksiyete düzeyini artırabilir. Anksiyete düzeyinin artması bir noktaya kadar sorunlarla baş etmek için hazırlıklı olmamızı, tehlike

anında hızlı karar vermemizi sağlar (Crocq, 2015). Ancak anksiyetenin süresinin uzaması, şiddetinin artması ve işlevselliğimizi bozup günlük hayatımızı etkileyecek düzeye gelmesi sonucunda yaygın anksiyete bozukluğu (YAB) dediğimiz psikiyatrik tablo ortaya çıkar (American Psychiatric Association, 2013). YAB; sürekli, aşırı ve durumla uyumsuz bir endişe durumudur. Endişenin aşırı olması bireyin gündelik yaşantısını olumsuz etkiler ve yaşamın normal akışını engeller (Crocq, 2015). İş, aile ve okul en fazla etkilenen işlevsellik alanlarıdır (Munir ve Takov, 2020). Romera vd. (2011) YAB tanılı hastaların Sheehan yeti yitimi ölçeği ile elde edilmiş işlevsellik düzeyinin sağlıklı kontrol grubuna göre anlamlı derecede azalmış olduğunu bildirmiştir. Revicki vd. (2012)'nin YAB'ın ekonomik ve sosyal yükünü araştırdıkları çalışmada, sağlıkla ilişkili yaşam kalitesi sonuçları değerlendirildiğinde, YAB hastalarında psikososyal işlevsellik, rol işlevi ve iş üretkenliğinin önemli ölçüde bozulduğu; yeti yitiminin arttığı bildirilmiştir.

Psikiyatri polikliniklerinde en sık karşılaşılan hasta grubu anksiyete belirtileri olan hastalardır (Tümkiye, Özdel, Değirmenci ve Kalkan-Oğuzhanolu, 2005). Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabının beşinci versiyonunda (DSM-5) (American Psychiatric Association, 2013) anksiyete bozuklukları başlığı altında ayrılma kaygısı bozukluğu, seçici konuşmazlık, özgül fobi, sosyal fobi, agorafobi, panik bozukluğu ve YAB gibi psikiyatrik bozukluklar yer almaktadır. Anksiyete grubundaki bu hastalıklardan da polikliniklere en fazla başvuru yapılan bozukluk YAB'dır (Remes vd., 2018). MTİ alanında yapılan çalışmalar çoğunlukla yaşam kalitesi üzerine odaklanmıştır. Hastaların tanı konulmuş hastalıklarıyla ilgili çalışmalar kısıtlı sayıdadır. Özellikle YAB gibi toplumda sık karşılaşılan psikiyatrik bozuklukların MTİ ile ilişkisi henüz araştırılmamıştır. Bu çalışmada, MTİ işçisi olarak başka illere çalışmaya gidenlerin yoğun olarak bulunduğu bir bölgedeki hastanenin psikiyatri polikliniğine başvurmuş ve YAB tanısı almış hastalardan MTİ yapanların anksiyete ile ilişkili faktörlerini sosyodemografik ve klinik özellikler ışığında incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada MTİ yapan kadın ve erkeklerin anksiyete ile ilişkili özellikleri değerlendirilmiştir. Bu nedenle araştırmanın modeli ilişki tarama modelidir. Tarama araştırması herhangi bir olay veya konuya yönelik katılımcıların görüş, tutum, yetenek, ilgi vb. özelliklerin tespit edildiği ve daha çok büyük örneklem gruplarında yapılan çalışmalardır. İlişki tarama modeli ise iki ya da daha fazla değişkenin ve bu değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenebilmesi için yapılan araştırma modelleridir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008).

Çalışma Grubu

Bu kesitsel çalışmada Adıyaman Kahta Devlet Hastanesi psikiyatri polikliniğinde Ekim-Kasım 2020 tarihleri arasında YAB tanısıyla takip edilen 18-59 yaş arası MTİ yapan kadın ve erkek hastalar incelenmiştir. YAB tanısı DSM-5 (American Psychiatric Association, 2013)'e göre konulmuştur. Buna göre YAB tanı kriterleri şu şekildeydi:

- [1] Çeşitli konular, olaylar veya aktiviteler hakkında en az altı aydır devam eden aşırı kaygı ve endişenin varlığı,
- [2] Endişenin kontrolü zordur. Hem yetişkinlerde hem de çocuklarda endişe, bir konudan diğerine kolaylıkla değişebilir,
- [3] Anksiyete ve endişeye takip eden fiziksel veya bilişsel belirtilerden en az üçü eşlik eder: Huzursuzluk, kolay yorulma, konsantrasyon güçlüğü, sinirlilik, kas ağrıları, uyumakta güçlülüdür.

Çalışmaya katılmayı kabul eden ve DSM-5'e göre YAB tanısı alan hastalar çalışmaya dâhil edilmiştir. Zekâ geriliği olan ve tiroit, karaciğer ve böbrek hastalıkları gibi ruhsal durumlarını doğrudan veya dolaylı olarak etkileyebilecek organik rahatsızlıkları olan hastalar çalışmaya dâhil edilmemiştir. Bu şekilde, ek psikiyatrik ya da organik hastalığı olan veya ilaç kullanan 78 kişi çalışmadan çıkarılmıştır. Çalışmaya, başvuru sırasında ilaç kullanmayan, son ilaç tedavisini ya da Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT) gibi psikoterapi uygulamalarını bir yıldan uzun bir süre önce almış hastalar dâhil edilmiştir. Görüşmeler sırasında eksik bilgi veren hastalar çalışmaya alınmamıştır. Bu çalışma için Adıyaman Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan ve hastalardan onam alınmıştır (2020/9-25).

Veri Toplama Araçları

Sosyodemografik Veri Formu

Araştırmacı tarafından sosyodemografik ve klinik bilgileri içeren bir form doldurulmuştur. Formda değişkenler olarak yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve medeni duruma yer verilmiştir.

Global Değerlendirme Ölçeği (GAS)

GAS, kısa sürede uygulanan ve psikopatolojideki değişikliklerin tüm yönlerini (psikolojik, sosyal ve mesleki işlevsellik) kapsayan bir derecelendirme ölçeğidir. Değerlendirme klinisyen tarafından uygulanır ve 0-100 arasında puan alınabilir. Sıfır ve 100 arasındaki değerler 11 ayrı kategoriye ayrılmıştır (0, 1-10, 11-20, 21-30 şeklinde). Her bir kategoriye tanımlayan kısa bir metin vardır. Örneğin, 71-80 arası "Semptomlar varsa bile bunlar gelip geçicidir ve psikososyal stres kaynaklarına verilen beklenen tepkilerdir (örn. aile tartışmasından sonra düşüncelerini belirli bir konu üzerinde yoğunlaştırmada zorluk çekme); toplumsal, mesleki ya da okuldaki işlevsellikte hafif bir bozulma olmasından daha ileri bir durum yoktur (örn. geçici olarak okulda geri kalma)" şeklinde tanımlanır. Klinisyen bu kategorilerden sadece birini seçer ve bu aralıkta bir değeri özel olarak yazar. Örneğin, hastanın GAS skoru 74 olarak belirlenebilir. Endicott vd. (1976) tarafından geliştirilmiştir ve güvenilirlik düzeyinin belirlenebilmesi amacıyla beş çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu beş çalışmanın sınıf içi güvenilirlik korelasyon katsayısı 0,69 ile 0,91 arasında değişmektedir. Literatürde GAS'ı farklı tanı gruplarında uygulayan çalışmalara rastlanmıştır (Tütüncü, Örsel ve Özbay, 2007; Yıldız, Tural, Kurdoğlu ve Önder, 2003).

Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri (STAI)

Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri, 20 maddeden oluşan Durumluk Kaygı Ölçeği ile 20 maddeden oluşan Sürekli Kaygı Ölçeği olmak üzere toplam 40 maddeden oluşmaktadır. Durumluk Kaygı Ölçeği, bireylerin belirli bir anda belirli koşullarda kendisini nasıl hissettiğini betimlemesini, içinde bulunduğu duruma ilişkin duygularını dikkate alarak maddeleri cevaplaması gerektirir. Sürekli Kaygı Ölçeği ise; bireyin genellikle kendisini nasıl hissetmesi gerektiğini belirtir. Hem Durumluk hem de Sürekli Kaygı ölçeği içerisinde ters kodlanan maddeler bulunmaktadır ve uygulama sırasında bunlara dikkat edilmiştir. Her bir madde için 1-4 arasında puan karşılığı olan dört adet seçenek bulunmaktadır (Hiç=1, Biraz=2, Çok=3, Tamamıyla=4). En düşük 20 en yüksek 80 puan alınabilmektedir. Durumluk Kaygı Ölçeği'nde yer alan örnek maddeler şu şekildedir: "Şu anda sakinim", "Çok sinirliyim", "Kendimi rahatlamış hissediyorum". Sürekli Kaygı Ölçeği'nde yer alan örnek maddeler şu şekildedir: "Genellikle mutluyum", "Her şeyi ciddiye alır ve endişelenirim", "Son zamanlarda kafama takılan konular beni tedirgin ediyor". Dörtlü Likert tipi olan bu ölçeğin alfa güvenilirliği 0,83 ile 0,87 arasında değişmektedir. Spielberger vd. (1970) tarafından geliştirilmiştir, Öner ve Le Compte (1983) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri Kahta ilçe merkezinde yer alan Adıyaman Kahta Devlet Hastanesi psikiyatri polikliniğine başvuran hastalardan Ekim-Kasım 2020 arasında toplanmıştır. Hastanenin günlük ortalama psikiyatrik başvuru sayısı 90-100 arasındadır ve bu hastaların büyük çoğunluğu anksiyete ile ilişkili belirtileri olan hastalardır. Hastanede aktif çalışan iki psikiyatri uzmanı bulunmaktadır. Poliklinik alanında iki muayene odası ve bir bekleme alanı vardır. Çalışmaya dâhil edilen hastaların sosyodemografik verileri muayene sırasındaki elde edilen bilgilerden ve hasta kayıt sisteminden elde edilip, GAS skoru muayene eden hekim tarafından sisteme kaydedilmektedir. STAI ise hastalar tarafından bekleme alanında yaklaşık 10 dakika içerisinde tamamlanıp hekimlere ulaştırılmıştır. Ölçme araçları muayene eden hekim tarafından uygulanmıştır. Toplanan ölçme araçları araştırmacılar tarafından incelenmiştir.

Verilerin Analizi

İstatistiksel analizlerde Windows SPSS 22.0 programı kullanıldı. Betimsel istatistikler ve sürekli değişkenler ortalama±standart sapma, kategorik değişkenler ise frekans ve yüzde olarak verilmiştir. Kategorik verilerin analizinde Ki-kare testi kullanılmıştır. Değişkenlerin dağılımını incelemek amacıyla Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır. Kadın ve erkek cinsiyetlerine ait sayısal verilerin karşılaştırılmasında Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Spearman korelasyon analizi değişkenler arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi tüm değerler için $p<0.05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde, Adıyaman'ın Kahta ilçesinde yaşayan ve başka illere MTİ için giden YAB tanıılı hastaların anksiyete ile ilişkili faktörlerini sosyodemografik ve klinik özellikler ışığında incelemeyi amaçlayan çalışmanın bulgu ve tartışmalarına yer verilecektir.

Bulgular

Tablo 1. Olguların Sosyodemografik Verileri

Değişken		Kadın n (%) & Ortalama±SS	Erkek n (%) & Ortalama±SS	<i>p</i> değeri
Yaş (yıl)		31,40±9,71	34,45±10,24	0,318
Eğitim Durumu (yıl)		7,55±3,42	7,90±3,53	0,384
Medeni Durum	Evli	12 (%48,0)	13 (%52,0)	0,761
	Bekâr	10 (%52,6)	9 (%47,4)	
Mevcut Durumda Öğrenci mi?	Evet	3 (%60,0)	2 (%40,0)	0,635
	Hayır	19 (%48,7)	20 (%51,3)	
Yaşadığı Yer	İlçe Merkezi	13 (%52,0)	12 (%48,0)	0,761
	Köy	9 (%47,4)	10 (%52,6)	
Ek Psikiyatrik Bozukluk	Var	4 (%66,7)	2 (%33,3)	0,380
	Yok	18 (%47,4)	20 (%52,6)	
Geçmiş Psikiyatrik Başvuru	Var	19 (%54,3)	16 (%45,7)	0,262
	Yok	3 (%33,3)	6 (%66,7)	
Psikotropik İlaç Kullanım Öyküsü	Var	17 (%54,8)	14 (%45,2)	0,322
	Yok	5 (%38,5)	8 (%61,5)	
Ek Tıbbi Hastalık	Var	4 (%57,1)	3 (%42,9)	0,680
	Yok	18 (%48,6)	19 (%51,4)	
Ek Tıbbi İlaç	Var	3 (%75,0)	1 (%25,0)	0,294
	Yok	19 (%47,5)	21 (%52,5)	

**p*<0,05

Çalışmada 22 kadın 22 erkek olmak üzere 44 hastanın verileri incelenmiştir. Tablo 1'e göre kadınlardaki ortalama yaş 31,40±9,71 yıl iken, erkeklerdeki ortalama yaş 34,45±10,24 yıl olarak bulunmuştur. Kadınlarda ortalama eğitim süresi 7,55±3,42 yıl iken, erkeklerde 7,90±3,53 yıl olarak belirlenmiştir. Ortalama yaş ve eğitim durumu açısından cinsiyetler benzer bulunmuştur. Hem erkeklerde (Evli=13, Bekar=9) hem de kadınlarda (Evli=12, Bekar=10) evli olanların sayısı daha fazla bulunmuştur. Hastaların tamamının gezici MTİ yapan kişiler olduğu belirlenmiştir.

Olguların MTİ özellikleri Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Olguların Mevsimlik Tarım İşçiliği Karakteristikleri

Değişkenler	Kadın Ortalama±SS	Erkek Ortalama±SS	<i>p</i> değeri
İlk YAB Tanısından Sonra Geçen Süre (yıl)	8,59±6,69	5,13±4,49	0,048*
MTİ Süresi (yıl)	13,68±5,96	16,36±9,08	0,254
Yılda MTİ Amacıyla Alınan Yol (km)	1359±684	1636±555	0,148
GAS	68,09±7,26	71,50±6,32	0,104
STAI	60,81±8,72	57,63±7,04	0,190
Yılda MTİ'de Geçirilen Süre (ay)	3,36±1,43	2,72±1,16	0,113
Yılda Şehir İçi MTİ Süresi (ay)	0,27±0,55	0,26±0,45	0,896
Yılda Şehir Dışı MTİ Süresi (ay)	3,09±1,23	2,45±1,05	0,073
Son MTİ Sonrası Geçen Süre (ay)	3,31±2,21	3,27±1,31	0,934
Yıllık MTİ Geliri (Türk lirası)	7709±3164	7681±3884	0,980

* $p < 0,05$

Tablo 2'ye göre, ilk YAB tanısından sonra geçen süre kadınlarda 8,59±6,69 yıl, erkeklerde 5,13±4,49 yıl olarak saptanmıştır. Ortalama kaç yıldır MTİ yaptıkları sorgulandığında, bu sürenin kadınlarda 13,68±5,96 yıl, erkeklerde 16,36±9,08 yıl olduğu belirlenmiştir. Kadınlarda GAS skoru 68,09±7,26 iken, erkeklerde 71,50±6,32 olarak belirlenmiştir. Kadınlarda STAI skoru 60,81±8,72 iken, erkeklerde 57,63±7,04 olarak bulunmuştur.

Tablo 3. Yılda MTİ’de Geçirilen Süre ile GAS ve STAI’nin Korelasyonu

	MTİ Süresi (r; p)	GAS (r; p)	STAI (r; p)	Yılda MTİ’de Geçirilen Süre (r; p)	Son MTİ Sonrası Geçen Süre (r; p)	Eğitim Durumu (r; p)
1	1	0,060; 0,702	-0,030; 0,847	0,014; 0,930	0,154; 0,325	-0,080; 0,611
2		1	-0,942; **	-0,899; **	0,362; *	-0,066; 0,675
3			1	0,967; **	-0,295; 0,055	0,001; 0,995
4				1	-0,287; 0,062	-0,063; 0,687
5					1	0,145; 0,353
6						1

*p<0,05; **p<0,001

Korelasyon analizinde, GAS ve STAI arasında anlamlı bir negatif korelasyon olduğu ($r=-0,942$; $p<0,001$); bir yılda MTİ’de geçirilen süre ile GAS ($r=-0,899$; $p<0,001$) ve STAI ($r=0,967$; $p<0,001$) arasında anlamlı korelasyonlar olduğu görülmüştür (Tablo 3).

Tartışma

Bu çalışma MT işçisi olup YAB tanısı bulunan kişilerin anksiyete ile ilişkili değişkenlerini klinik bir ortamda inceleyen ilk çalışmadır. Bulgular bir yıllık süre içerisinde MTİ’de geçirilen süre ile işlevsellik ve anksiyete düzeyleri arasında korelasyonlar olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmanın sosyodemografik verileri literatürdeki veriler ışığında değerlendirildiğinde benzer ve farklı özellikleri olduğu görülmüştür. Yiğit vd. (2017)’nin Isparta’daki yerel ve gezici MTİ yapanları karşılaştırdıkları çalışmada, gezici MT işçilerinin büyük çoğunluğunun 15-25 yaş arasında olduğu, yerel MT işçilerinin ise daha çok 46 yaş ve üzerinde olduğu bildirilmiştir. Bu çalışmada yerel MTİ yapanlarda ortalama yaşın yüksek saptanması, orta yaş grubu MT işçilerinin anket sürecine dahil olmak istememeleri ve konuşmaktan kaçınmalarıyla ilişkilendirilmiştir. Şanlıurfa örneklemeyle gerçekleştirilen bir çalışmada, gezici MTİ yapanların dahil edildiği 20-65 yaş arası hastaların yaş ortalaması 34,73 yıl olarak saptanmıştır (Kutlu, 2011). Özbekmezci ve Sahil (2004)’in Çukurova Aşağı Seyhan Ovası’nda gerçekleştirdikleri çalışmada örneklemin büyük çoğunluğunun 26-30 yaş grubunda olduğu bildirilmiştir. Kaya ve Özgülner (2015)’in Çukurova bölgesindeki Şanlıurfalı MT işçilerini ele aldıkları çalışmada kadınlardaki ortalama yaş 35,5 yıl saptanırken erkeklerde 38,0 yıl olarak saptanmıştır. Bu çalışmada kadınlardaki ortalama yaş 31,40 yıl olarak erkeklerdeki ortalama yaş 34,45 yıl olarak saptandı. Bu çalışma grubunu oluşturan katılımcıların bazı demografik bilgilerine ilişkin bulguların literatürdeki çalışmalarla benzer olduğu görülmektedir.

Literatürdeki çalışmalar öğrenim durumu açısından incelendiğinde çalışmaların büyük çoğunluğunda verilerin sınıflandırılarak (ilkokul, ortaokul, vs.) sunulduğu görülmektedir. Yiğit vd. (2017)’nin çalışmasında yerel MTİ yapanların eğitim seviyesinin gezici MTİ yapanlardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Kaya ve Özgülner (2015)’in çalışmasında okuma ve yazma bilmeyen kadınların oranının erkeklerden fazla olduğu görülmüştür. Bu çalışmada örneklemin tamamı okuma-yazma bilenlerden seçildi ve kadınlardaki ortalama eğitim süresi (7,55 yıl) ile erkeklerdeki eğitim süresi (7,90 yıl) benzerdi ve ortalama eğitim seviyesi ortaokul düzeyindeydi. Kutlu (2011)’nin çalışmasında MTİ yapan kişilerin büyük çoğunluğunun evli olduğu belirlenmiştir. Kaya ve Özgülner (2015) da çalışmalarında evlilerin çoğunlukta olduğunu belirtmiştir. Literatürdeki bu çalışmalarla benzer şekilde bu çalışmada da hasta grubunun büyük çoğunluğunun evli olduğu görülmüştür.

Sağlıksız barınaklar, temiz içme ve kullanma suyunun olmayışı, barınma alanlarında biriken atık maddeler, tuvaletlerin sağlıklı olmayışı, gıda yetersizliği ve buna bağlı beslenme sorunları gibi yaşam koşullarının uygun olmaması; işin özelliklerine bağlı olarak maruz kaldıkları tarım ilacı, toz, güneş, gürültü ve ısı gibi çevresel faktörler; kaza ve yaralanmalar; sağlık, eğitim ve sosyal alanlardaki temel insan hakkı olan hizmetlere ulaşamama nedeniyle MTİ yapanlar duyarlı bir grubu oluşturur (Weathers ve Garrison, 2004; Havlioğlu ve Koruk, 2013). Yetişkinlerin yanında çocuk ve ergenler de yaşam boyu öğrenme olanaklarından yoksun kalmaktadır. Bu durum hem çocuk ve ergenlerde hem de bakım verenleri ya da ebeveynlerinde sıkıntı ve stres düzeyini artırabilmektedir (Tabcu, 2015). Havlioğlu ve Koruk'un (2013) MT işçisi olan ergenlerde gerçekleştirdikleri çalışmada, göçebe MT işçiliği yapan ergenlerin sağlıkla ilişkili yaşam kalitesinin düşük olduğu, erkeklerde yaşam kalitesinin kadınlara göre daha yüksek olduğu bildirilmiştir. Özbekmezci ve Sahil'in (2004) Çukurova Aşağı Seyhan Ovası'nda 107 aile üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada, MT işçileri ailelerinin genellikle kalabalık ve eğitim düzeyleri düşük bireylerden oluştuğu ve Güneydoğu Anadolu kökenli çekirdek aileler olduğu tespit edilmiştir. Sosyal imkânları kısıtlı olan bu ailelerin ekonomik durumlarının ülke ortalamasının altında olduğu ve genellikle tek geçim kaynaklarının MTİ olduğu bildirilmiştir. Her ne kadar bu çalışmada kişilerin MTİ sürecindeki yaşam koşulları sorgulanmamış olsa da bir yılda MTİ yaparak geçirilen süre ile hastalardaki anksiyete belirtileri arasında anlamlı bir korelasyon saptanmıştır. Ancak bu ilişkinin başka hangi değişkenlerden etkilendiğinin belirlenebilmesi için daha farklı değişkenlerin etkisinin de araştırılması gerekmektedir. Diğer yandan, yıllık MTİ süresi ile anksiyete düzeyleri arasındaki ilişkinin MTİ koşulları ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür.

Yiğit vd.'nin (2017) Isparta'da gerçekleştirdikleri çalışmada, işçilerin yaşam ve çalışma koşulları göz önünde bulundurulduğunda ve elde edilen veriler karşılaştırmalı olarak incelendiğinde, gezici MT işçilerinin durumlarının yerel MT işçilerine göre daha zor olduğu gözlemlenmiştir. Bu çalışmada da gezici MT işçilerinin anksiyete ile ilişkili faktörleri incelenmiştir ve mevcut YAB tanısının bir yıldaki MTİ süresiyle ilişkili olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte, eğitim düzeyi, yaş ve ilk YAB tanısı alınan yaş ile anksiyete düzeyleri arasında ilişki saptanmamıştır. Cinsiyetler açısından durum değerlendirildiğinde, YAB tanı alma yaşının kadınlarda daha düşük olması dışında, yaşam kalitesi ile ilgili çalışmalarla uyumsuz olarak kadın ve erkek cinsiyetin anksiyete düzeyleri ile MTİ ve klinik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (Havlioğlu ve Koruk, 2013; Görücü ve Akbıyık, 2010).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Süreğen, dirençli ve aşırı bir endişe durumunu ifade eden YAB, olağan yaşam etkinliklerinin gerçekleştirilmesinin önüne geçer. Sosyal ve ekonomik sorunlar YAB belirtilerinin ortaya çıkmasına ya da var olan belirtilerin artmasına yol açabilir. MTİ yapanların çeşitli sosyal ve ekonomik sorunlarının bulunduğu literatürdeki çalışmalarda sıklıkla belirtilmiştir. Ancak bu çalışmalarda tanı konulmuş psikiyatrik bozuklukların MTİ ile ilişkisine değinilmemiştir. Bu çalışma YAB tanısı almış MT işçilerinin anksiyete ile ilişkili özelliklerini inceleyen ilk çalışmadır. Bu çalışmada, gezici MTİ yapan YAB tanılı hastalarda bir yılda MTİ'de geçirilen süre ile anksiyete düzeyleri arasında ilişki saptanmıştır. Geçmiş çalışmalardan yola çıkılarak ülkemizdeki MTİ koşulları göz önünde bulundurulduğunda, bu koşulların iyileştirilmesinin YAB tanılı hastalardaki anksiyete düzeylerini azaltmada yardımcı olacağı düşünülmüştür. Bu çalışmanın anlamlı bulgularına rağmen çeşitli kısıtlılıkları bulunmaktadır. Uzunlamasına ve daha geniş örnekleme sahip, ölçek ve klinik değişkenleri genişletilmiş çalışmalar konu hakkında daha ayrıntılı bilgilere ulaşmamızı sağlayabilir. Ayrıca bir yıldaki MTİ süresi ile anksiyete düzeyleri arasındaki ilişkiyi etkileyebilecek olası değişkenlerin araştırılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbıyık, N. (2011). Malatya'da çalışan mevsimlik tarım işçilerinin sosyal ve ekonomik sorunlarının incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 132-154.
- American Psychiatric Association., 2013. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition (DSM-5). Arlington, VA: APP.
- Bekir, H., Aydın, R. (2014). Ortaokul öğrencilerinin akran zorbalığı yapma ve akran zorbalığına maruz kalma durumlarının aile içi çocuk istismarı ile ilişkisinin incelenmesi .(ed. O. Dolu) *Çocuk ve şiddet: Toplumsal şiddetin cenderesinde çocuklar, Şiddetin faali olan çocuklar*, , Risk altında ve korunması gereken çocuklar serisi-5, Cilt:2, 168-181, Ankara: Samer.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E. , Karadeniz, Ş., & Demirel, F., (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Crocq, M.A. (2015). A history of anxiety: from Hippocrates to DSM. *Dialogues in Clinical Neuroscience*, 17(3), 319-325.
- Endicott, J., Spitzer, R.L., Fleiss, J.L., & Cohen, J. (1976). The global assessment scale. A procedure for measuring overall severity of psychiatric disturbance. *Archives of General Psychiatry*, 33(6), 766-771.
- Farah, M.J. (2017). The neuroscience of socioeconomic status: correlates, causes, and consequences. *Neuron*, 96(1), 56-71.
- Görücü, İ. & Akbıyık, N. (2010). Türkiye’de mevsimlik tarım işçiliği: sorunları ve çözüm önerileri. *Hikmet Yurdu: Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, (5), 189-219.
- Gülçubuk, B., Karabıyık, E. & Tanır, F. (2003). Baseline Survey on Worst Forms of Child Labour in the Agricultural Sector: Children in Cotton Harvesting in Karatas, Adana. Ankara. <http://www.ilo.org/ipecinfo/product/viewProduct.do?productId=5224>. Erişim Tarihi: 31.06.2011.
- Havlioğlu, S. & Koruk, İ. (2013). Göçebe mevsimlik tarım işçisi ergenlerde yaşam kalitesi düzeyi ve sorun davranışları. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 11(1), 11-22. <http://www.adiyaman.gov.tr/nufus-bilgileri>. Erişim Tarihi: 10.11.2020.
- Kaya, M. & Özgülner, N. (2015). Mevsimlik (gezici/geçici) tarım işçilerinin iki yerleşim birimindeki yaşam koşulları ve sağlık durumlarına niteliksel bakış. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 13(2), 115-126.
- Kutlu, S. (2011). Erişkin göçebe mevsimlik tarım işçilerinin yaşam kalitesi düzeyi ve etkileyen faktörler, Yüksek Lisans Tezi: Harran Üniversitesi. Şanlıurfa.
- Munir, S. & Takov, V. (2020). Generalized Anxiety Disorder. [Updated 2020 Nov 19]. In: StatPearls [Internet]. Treasure Island (FL): StatPearls Publishing; 2020 Jan-. Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK441870/>.
- Öner, N. & Le Compte, W.A. (1983). Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı. No: 333. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Özbekmezci Ş & Sahil S. (2004). Mevsimlik tarım işçilerinin sosyal, ekonomik ve barınma sorunlarının analizi. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 19(3), 261-274.

- Remes, O., Wainwright, N., Surtees, P., Lafortune, L., Khaw, K.T., Brayne, C. (2018). Generalised anxiety disorder and hospital admissions: findings from a large, population cohort study. *BMJ Open*, 8(10), e018539.
- Revicki, D.A., Travers, K., Wyrwich, K.W., Svedsäter, H., Locklear, J., Mattera, M.S., Sheehan, D.V., & Montgomery, S. (2012). Humanistic and economic burden of generalized anxiety disorder in North America and Europe. *Journal of Affective Disorder*, 140(2), 103-112.
- Rogers, W. (2003). We still need to ask 'what is disease?'. *Journal of Health Services Research & Policy*, 8(4), 245-247.
- Romera, I., Montejo, A. L., Caballero, F., Caballero, L., Arbesú, J., Polavieja, P., Desaiyah, D., & Gilaberte, I. (2011). Functional impairment related to painful physical symptoms in patients with generalized anxiety disorder with or without comorbid major depressive disorder: post hoc analysis of a cross-sectional study. *BMC Psychiatry*, 11, 69.
- Sagayadevan, V., Lee, S.P., Ong, C., Abdin, E., Chong, S.A. & Subramaniam, M. (2018). Quality of life across mental disorders in psychiatric outpatients. *Annals Academy of Medicine Singapore*, 47(7), 243-252.
- Spielberger, C.D., Gorsuch, R.L., & Lushene, R.E. (1970). Manual for the state-trait anxiety inventory. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
- Şimşek, Z. & Koruk, İ. (2009). Çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden biri; mevsimlik göçebe tarım işçiliği. *Çalışma Ortamı Dergisi*, 105, 7-9.
- Tabcu, G. (2015). Mevsimlik tarım işçilerinin ortaokul çağındaki çocuklarının eğitim sorunlarının sosyolojik olarak incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi: Adıyaman Üniversitesi. Adıyaman.
- Tümkaya, S., Özdel, O., Değirmenci, T. & Kalkan-Oğuzhanoglu, N. (2005). Bir üniversite hastanesi psikiyatri polikliniği hastalarında psikiyatrik tanı ve tedavi: Bir yıllık geriye dönük araştırma. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 6, 36-40.
- Tütüncü, R., Örsel, S., Özbay, M.H. (2007). Bipolar bozukluk başlangıç yaşının klinik ve gidiş özellikleriyle ilişkisi. *Klinik Psikiyatri*, 10, 63-68.
- Weathers, A.C. & Garrison, H.G. (2004). Children of migratory agricultural workers: the ecological context of acute care for a mobile population of immigrant children. *Clinical Pediatric Emergency Medicine*, 5, 120-129.
- Weinberg, D., Stevens, G.W.J.M., Duinhof, E.L. & Finkenauer, C. (2019). Adolescent socioeconomic status and mental health inequalities in the Netherlands, 2001-2017. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(19), 3605.
- Yıldız, M., Tural, Ü., Kurdoğlu, S., Önder, M.E. (2003). Şizofreni rehabilitasyonunda ail eve gönüllülerle yürütülen bir kulüp-ev denemesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 14(4), 281-287.
- Yiğit, B., Çiçek, Ö. & Öztürk, M. (2017). Gezici mevsimlik tarım işçileri ile yerli mevsimlik tarım işçilerinin karşılaştırmalı analizi: Isparta ili örneği. *Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 1-25.